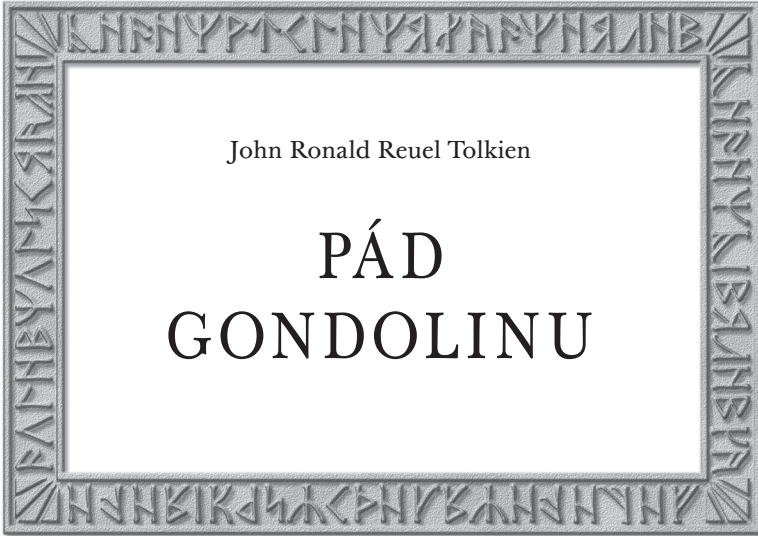

束

John Ronald Reuel Tolkien

PÁD GONDOLINU

Editor Christopher Tolkien
Ilustroval Alan Lee

ARGO

Přeložila Stanislava Menšíková

Czech edition © Argo, 2019

Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd.
under the title *The Fall of Gondolin*

All texts and materials by J.R.R. Tolkien © The Tolkien Estate 2018

Preface, Notes and all other materials © C.R. Tolkien 2018

Illustrations © Alan Lee 2018

✻[®] and TOLKIEN[®] are registered trade marks of

The Tolkien Estate Limited

Translation © Stanislava Menšíková, 2019

ISBN 978-80-257-2874-1 (váz.)

ISBN 978-80-257-2970-0 (e-kniha)

Mé rodině

Ve své předmluvě k *Berenovi a Lúthien* jsem poznamenal, že „v mém devadesátém třetím roce je to (předpokládám) poslední kniha z dlouhé série otcových spisů, kterou vydávám“. Slovo „předpokládám“ jsem použil, protože jsem v té době mlhavě přemýšlel o tom, že bych stejným způsobem jako *Berena a Lúthien* pojednal třetí z otcových „Velkých příběhů“, *Pád Gondolinu*. Považoval jsem to ale za velmi nepravděpodobné, a tak jsem „předpokládal“, že *Beren a Lúthien* budou má poslední práce. Byl to ovšem mylný předpoklad a nyní musím říci, že „v mém devadesátém čtvrtém roce je *Pád Gondolinu* (nepochybně) poslední“.

V této knize uvidíme na složitém vyprávění, spleteném z mnoha nitek a různých textů, jak Středozem postupovala ke konci Prvního věku a jak se otcův pohled na tuto historii, kterou stvořil, během dlouhých let vyvíjel, až nakonec v podobě, jež měla být ze všech nejlepší, ztroskotal.

Příběh Středozemě za Starých časů měl vždy proměnlivou strukturu. Má *Historie* onoho věku, tak dlouhá a složitá, vděčí za svou délku a složitost tomuto neustálému tryskání nových portrétů, nových motivů, nových jmen, a především nových asociací. Můj otec jako Tvůrce uvažuje nad rozsáhlou historií a během psaní si uvědomí, že do příběhu vstoupil nový prvek. Znázorním to na kratičkém, ale pozoruhodném příkladu, který zastupuje mnohé. Jedním podstatným rysem příběhu o Pádu Gondolinu byla pouť, kterou Tuor podnikl se svým společníkem jménem Voronwë, aby našel Skryté město Gondolin. V původní Pověsti o ní otec vyprávěl velmi stručně, bez nějakých význačných událostí, vlastně bez jakékoli události; ale v poslední verzi, v níž bylo putování

velmi rozpracováno, jednoho rána v pustině zaslechli z lesa křik. Skoro by se dalo říci, že on sám zaslechl v lesích křik, náhlý a neočekávaný.* Poté se zjevil vysoký muž v černém a s dlouhým černým mečem v ruce, kráčel směrem k nim a volal jakési jméno, jako když hledá někoho ztraceného. Minul je však beze slova.

Tuor a Voronwë nevěděli, jak si to zvláštní vidění vysvětlit, ale Tvůrce příběhu dobře ví, kdo to byl. Nebyl to nikdo jiný než proslulý Túrin Turambar, Tuorův vlastní bratranec, a prchal z dobytého Nargothrundu, o jehož zkáze Tuor ani Voronwë nic netušili. Zavál sem dech jednoho z velkých příběhů Středozemě. O Túrinově útěku z Nargothrundu se vypráví v *Húrinových dětech* (v mém vydání strany 120–121), ale o tomto setkání, o němž jeden ani druhý příbuzný nevěděli a jež se už nikdy neopakovalo, tam není ani zmínka.

Chceme-li si názorně ukázat proměny, k nimž během doby docházelo, žádná není výraznější než obraz boha Ulma, který původně seděl a hrál za soumraku v rákosí u řeky Sirion, ale o mnoho let později jako Pán všech vod světa vystupuje z prudké mořské bouře na pobřeží Vinyamaru. Ulmo skutečně stojí v jádru velkého mýtu. Ačkoli proti němu stojí většina Valinoru, velký bůh tajemnými prostředky přece jen dosahuje svého cíle.

Když se ohlížím na svou práci, nyní po nějakých čtyřiceti letech dokončenou, myslím, že mi přinejmenším zčásti šlo o to, aby více vynikla povaha „Silmarillionu“ a to, jak je důležitý pro *Pána prstenů*; uvažoval jsem o něm zejména jako o *Proním věku* otcova světa Středozemě a Valinoru.

Ano, existoval *Silmarillion*, který jsem vydal v roce 1977, ale ten byl sestaven, snad by se dalo dokonce říci „sestrojen“, aby mnoho let po *Pánu prstenů* vytvořil souvislé vyprávění. Toto rozsáhlé dílo ve vznešeném stylu, údajně pocházející z pradávnejší minulosti, se mohlo jevit jako „izolované“ a nedostávalo se mu síly a bezprostřednosti *Pána prstenů*. V podobě, kterou jsem zvolil, to bylo bezpochyby nevyhnutelné,

* Abych ukázal, že to není fantastická domněnka, cituji z dopisu, který mi otec napsal 6. května 1944: „Na scénu vstoupila nová postava (jsem si jistý, že jsem si ho nevymyslel, vůbec jsem ho nechtěl, přestože se mi líbí, ale najednou vkročil do ithilienských lesů): Boromirův bratr Faramir.“

protože vyprávění o Prvním věku mělo radikálně odlišnou literární a imaginativní povahu. Věděl jsem, že dávno předtím, když byl *Pán prstenů* dokončen, ale ještě nebyl vydán, vyjádřil otec hluboké přání a přesvědčení, že První věk a Třetí věk (svět *Pána prstenů*) by měly být chápány a uveřejněny jako složky neboli části *téhož díla*.

V této knize, v kapitole *Vývoj příběhu*, jsem otiskl části dlouhého a velmi poučného dopisu, který napsal v únoru 1950 svému nakladateli, siru Stanleyemu Unwinovi, krátce poté, co dokončil psaní *Pána prstenů*, a odhalil v něm, jak smýšlí o této záležitosti. Se sebeironií popsal, jak se zděsil při pohledu na „tuhle nezvladatelnou obludu o nějakých šesti stech tisících slovech“, když si uvědomil, že nakladatelé očekávají to, co požadovali, totiž pokračování *Hobita*, kdežto (jak řekl) „ve skutečnosti jde o pokračování *Silmarillionu*“.

Svůj názor nikdy nezměnil. O *Silmarillionu* a *Pánu prstenů* dokonce napsal, že jde o „jednu dlouhou ságu o Klenotech a Prstenech“. Z toho důvodu se bránil samostatnému vydání *jednoho či druhého* díla. Nakonec však byl poražen, jak uvidíme ve *Vývoji příběhu*, uvědomil si, že není žádná naděje, že by jeho přání bylo vyslyšeno, a tak souhlasil se samostatným vydáním *Pána prstenů*.

Poté, co jsem vydal *Silmarillion*, jsem se dlouhé roky věnoval zkoumání celé sbírky rukopisů, jež mi zanechal. V *Historii Středozeemě* jsem se řídil všeobecnou zásadou, abych – řekněme – „hnal všechny koně v jedné řadě“: ne během let jeden příběh po druhém po samostatné dráze, ale spíše sledoval celkový pohyb vyprávění, jak se během let odvíjel. Jak jsem poznamenal v úvodu k prvnímu svazku *Historie*:

Autorovo vidění jeho vlastní vize procházelo nepřetržitým pomalým posouváním, odstraňováním a přidáváním: jediné v *Hobitovi* a *Pánu prstenů* se její části vynořily a dostaly pevnou tištěnou podobu ještě za jeho života. Zkoumat Středozeem a Valinor je tedy složité; předmět zkoumání totiž nebyl stabilní, ale existoval jakoby „podélně“ v čase (čase autorova vlastního života), a ne pouze „příčně“ v čase, jako v tištěné knize, která neprochází žádnou další podstatnou proměnou.

A tak je *Historie* svou vlastní povahou často obtížně sledovatelná. Když nadešel čas, jak jsem se domníval, ukončit tuto dlouhou vydavatelskou

sérii, napadlo mě vyzkoušet si, nakolik to dovedu, jiný způsob: s použitím dříve publikovaných textů sledovat jeden určitý příběh od nejranější existující podoby v průběhu celého pozdějšího vývoje. Tak vznikl *Beren a Lúthien*. Ano, ve svém vydání *Húrinových dětí* (2007) jsem v dodatku skutečně popsal hlavní změny, jimiž prošel příběh v po sobě jdoucích verzích, ale v *Berenovi a Lúthien* jsem opravdu uvedl ranější texty v úplnosti, počínaje nejranější podobou ve *Žtracených pověstech*. Nyní, když je jisté, že současná kniha je poslední, jsem zvolil stejnou kuriózní formu i v *Pádu Gondolinu*.

V tomto pojetí vycházejí na světlo pasáže nebo i zcela rozvinuté koncepce, jež byly později zavrženy; pozoruhodný je například výrazný, ač krátký vstup Knížete koček Tevilda v *Berenovi a Lúthien*. V tomto ohledu je *Pád Gondolinu* jedinečný. V původní verzi Pověsti je ničivý útok na Gondolin s použitím nepředstavitelných nových zbraní vylíčen tak jasně a tak podrobně, že jsou dokonce uvedeny názvy míst ve městě, kde byly spáleny budovy, nebo kde padli slavní bojovníci. V pozdějších verzích jsou zkáza a boj shrnuty do jediného odstavce.

Jak jsou věky Středozeemě navzájem propojeny, lze názorně ukázat na tom, že se v *Pánu prstenů* znovu objevují – osobně, ne jako pouhé vzpomínky – postavy ze Starých časů. Opravdu prastarý je ent Stromovous; enti byli nejstarobylejší lid, který ve Třetím věku ještě žil. Když nesl Smělmíra a Peregrina fangornským hvozdem, zpíval jim:

Vrbovými luhy Tasarinanu chodíval jsem zjara.
Ach, ten pohled a ta vůně jara v Nan-tasarionu!

Bylo to opravdu velmi dlouho předtím, než Stromovous ve Fangornu zpíval hobitům, když Pán vod Ulmo přišel do Středozeemě, aby ve Vrbové zemi Tasarinanu promluvil k Tuorovi. Nebo: na konci příběhu čteme o Elrondovi a Elrosovi, synech Eärendela. V pozdějším věku byl jeden pánem Roklinky a druhý prvním králem Númenoru. Zde jsou ještě malí a v ochranu je bere jeden z Fëanorových synů.

Jako znázornění věků zde však představím Stavitele lodí Círdana. Nosil Prsten ohně, Naryu, jeden ze Tří prstenů elfů, než jej předal

Gandalfovi; říká se o něm, že „viděl dále a hlouběji než kdokoli jiný ve Středozeemi“. V Prvním věku byl pánem přístavů Brithombaru a Eglarestu na pobřeží Beleriandu, a když je po Bitvě nespočetných slz zničil Morgoth, unikl se zbytkem svého lidu na ostrov Balar. Tam a v ústí Siri-
onu začal opět stavět lodi a na žádost gondolinského krále Turgona jich postavil sedm. Tyto lodi vypluly na Západ, ale od žádné nikdy nepřišla zpět žádná zpráva, až na tu poslední. Na té lodi byl Voronwë, vyslaný z Gondolinu, který přežil ztroskotání a stal se Tuorovým průvodcem a společníkem na jejich velké pouti ke Skrytému městu.

Dlouho potom řekl Círdan Gandalfovi, když mu předával Prsten ohně: „Moje srdce však patří Moři a budu bydlet na šedivém pobřeží a střežit Přístavy, dokud nevypluje poslední loď.“ A tak se Círdan naposledy objevuje v poslední den Třetího věku. Když Elrond a Galadriel s Bilbem a Frodem přijeli k branám Šedých přístavů, kde na ně čekal Gandalf:

Přišel jim vstříc Círdan Stavitel lodí. Byl velmi vysoký a vous měl dlouhý, vypadal šedivý a starý, jen oči měl pronikavé jako hvězdy; pohlédl na ně, poklonil se a pravil: „Vše už je připraveno.“ Potom je zavedl do Přístavů, kde kotvila bílá loď...

Když se rozloučili, odplouvající nastoupili na palubu:

Plachty byly vytaženy, vítr zavál a loď pomalu klouzala dlouhým šedým zálivem. Světlo Galadrieliny lahvičky, již Frodo pozvedl, se zamihotalo a zmizelo. Loď vyplula na širé moře a mířila dál na západ...

Tak se dala cestou Tuora, který s Idril, když se blížil konec Prvního věku, „napjal plachty... do zapadajícího slunce směrem na západ a víc-krát se neobjevil v příběhu ani v písni.“

Příběh o *Pádu Gondolinu* cestou pojímá mnohé zběžné narážky na jiné příběhy, jiná místa a jiné časy: na minulé události, jež řídí jednání

a předpoklady v přítomném čase příběhu. V takových případech to člověka nutká, aby nabídl vysvětlení nebo aspoň jeho náznak; držel jsem se však záměru knihy a neopeřil text malými číslicky nahoře, odkazujícími na poznámky. Pokusil jsem se opatřit určitou pomoc tohoto druhu ve formách, na něž je možné nebrat zřetel, když je libo.

Především jsem příběh uvedl „Prologem“, který je citací z otceva *Náčrtu mytologie* z roku 1926, abych jeho slovy poskytl obraz světa od jeho počátku až k událostem, jež nakonec vedly k založení Gondolinu. Dále jsem v mnoha případech využil Seznam jmen k uvedení mnohem úplnějších informací, než s sebou nese jméno, a také jsem za Seznamem jmen uvedl řadu samostatných poznámek o velmi rozmanitých tématech, počínaje stvořením světa a konče významem jména Eärendel a Mandosovým proroctvím.

Velmi obtížné je samozřejmě pojednat nějak měnící se jména nebo jejich formy. Je to tím složitější, že určitá forma v žádném případě jasně neurčuje relativní datum vzniku vyprávění, v němž se objevuje. Otec prováděl stejnou změnu v textu v docela odlišných dobách, když si povšiml, že je potřebná. Nesnažil jsem se být v celé knize důsledný: chci říci, že jsem se nerozhodl pro jednu průběžnou podobu, ani jsem se pokaždé neřídil tím, co je v rukopise, ale obměňoval jsem jména tak, jak se mi zdálo nejlepší. Proto ponechávám *Ylmir* tam, kde zastupuje jméno *Ulmo*, jelikož je to pravidelný výskyt lingvistické povahy, ale vždy uvádím *Thorondor* a ne *Thorndor*, „Král orlů“, protože otec jméno zjevně hodlal změnit všude.

A konečně: obsah knihy jsem uspořádal jinak než v *Berenovi a Lúthien*. Texty příběhu jsou uvedeny nejprve, jeden po druhém, skoro bez komentáře. Pak následuje líčení vývoje příběhu a pojednání o tom, jak otec k mému zármutku opustil poslední verzi Pověsti v okamžiku, kdy Tuor prošel Poslední branou Gondolinu.

Skončím tím, že zopakuji to, co jsem napsal skoro před čtyřiceti lety.

Pozoruhodný je fakt, že jediná úplná verze, kterou kdy otec napsal, příběhu o Tuorově pobytu v Gondolinu, o jeho svazku s Idril Celebrindal, narození Eärendela, o Maeglinově zradě, vyplenění města a útěku

uprchlíků – příběhu, který byl ústředním prvkem jeho představy o Prvním věku – bylo vyprávění složené v mládí.

Gondolin a Nargothrond byly oba stvořeny jednou a nikdy nebyly předělány. Zůstaly mocným zdrojem pramenů a obrazů – snad mocnějším proto, že nikdy nebyly předělány, a možná nikdy nebyly předělány proto, že byly tak mocné.

Přestože se chystal přetvořit Gondolin, nikdy do města nedospěl: po zdolání nekonečného svahu Orfalch Echor a projití dlouhou řadou heraldických bran se s Tuorem zastavil u vidění Gondolinu uprostřed pláně a nikdy znovu nepřekročil Tumladen.

Využívám příležitost vydání třetího a posledního Velkého příběhu „v jeho historickém vývoji“ k tomu, abych vzdal několika slovy hold dílu Alana Leea, který všechny tři postupně ilustroval. Při této práci projevil hluboké pochopení pro niternou povahu dějiště i události, kterou si vyvolil z obrovského rozsahu Starých časů. Tak spatřil a ukázal v *Húrinových dětech* zajatého Húrina přikovaného ke kamennému sedadlu na skále Thangorodrim, jak naslouchá Morgothovu strašlivému prokletí. V *Berenovi a Lúthien* spatřil a ukázal poslední Fëanorovy syny, jak nehybně sedí na svých koních a hledí na novou hvězdu na západní obloze: na silmaril, pro který bylo zmařeno tolik životů. A v *Pádu Gondolinu* stál vedle Tuora a spolu s ním žasl při pohledu na Skryté město, za nímž tak dlouho putoval.

A konečně jsem velmi vděčný Chrise Smithovi z nakladatelství HarperCollins za mimořádnou pomoc, kterou mi poskytoval při detailní přípravě knihy, zejména za svědomitou přesnost, s níž čerpal ze své znalosti jednak vydavatelských požadavků, jednak povahy knihy. Děkuji také své manželce Baillie: bez její neochvějné podpory během dlouhého času, kdy kniha vznikala, byla by nikdy nevznikla. Chtěl bych také poděkovat všem, kdo mi laskavě psali, když se zdálo, že *Beren a Lúthien* bude má poslední kniha.

Na konci knihy najdete mapu a rodokmeny Bëorova domu a noldorských knížat. S drobnými úpravami jsou převzaty z *Húrinových dětí*.

Prolog

Začnu tuto knihu návratem k citátu, který jsem použil na začátku *Berena a Lúthien*: k dopisu, který můj otec napsal v roce 1964 a uvedl v něm, že *Pád Gondolinu* napsal „ze své hlavy“ „během zdravotní dovolené z armády v roce 1917“ a téhož roku i původní verzi *Berena a Lúthien*.

Vročení vzbuzuje určité pochybnosti, vyvolané jinými otcovými výroky. V dopise z června 1955 uvedl, že „*Pád Gondolinu* (a narození Eärendila) byl napsán v nemocnici a na dovolené potom, co jsem přežil bitvu na Sommě v roce 1916“, a v dopise W. H. Audenovi z téhož roku jej datoval do „zdravotní dovolené na konci roku 1916“. Nejranější zmínka, o které vím, byla v dopise, který napsal 30. dubna 1944 mně a vyjadřoval mi v něm soustrast s mými tehdejšími zážitky. Stojí tam: „Historii Gnomů* jsem prvně začal psát v přelidněných armádních barácích, plných rámusu gramofonů.“ To nezní jako zdravotní dovolená; možná však začal psát, ještě než šel na dovolenou.

* O používání názvu *Gnomové* pro elfský lid nazývaný *Noldor* (dříve *Noldoli*) viz *Berena a Lúthien*, strany 32–3 anglického vydání.

V kontextu této knihy bylo však velmi důležité to, co řekl o *Pádu Gondolinu* ve svém dopise W. H. Audenovi z roku 1955: byl to „první skutečný příběh z tohoto imaginárního světa“.

S původním textem *Pádu Gondolinu* zacházel otec jinak než s *Pověstí o Třínúviel*, kde vymazal první rukopis psaný tužkou a na jeho místo vepsal novou verzi. V tomto případě opravdu rozsáhle revidoval první náčrt příběhu, ale místo aby jej vymazal, psal revidovaný text inkoustem na tužkou psaný originál. Změn postupně přibývalo. Z pasáží, kde je spodní text čitelný, je vidět, že se dost bedlivě držel první verze.

Z tohoto základu pořídila má matka čistopis, pozoruhodně přesný vzhledem k obtížím, které nyní vyvolával text. Během doby otec v tomto opise udělal mnoho změn, rozhodně ne všechny současně. Protože v této knize se nemíním ponořit do textových spleťostí, které prakticky vždy provázejí zkoumání jeho děl, text, který tu předkládám, je matčin a zahrnuje provedené změny.

V této souvislosti je ovšem nutné zmínit, že k mnoha změnám původního textu došlo před rokem 1920, kdy otec na jaře přečetl Pověst Ezejistickému klubu na Exeter College v Oxfordu. Ve svém úvodním omluvném proslovu vysvětlil, proč místo „eseje“ zvolil toto dílo: „Zatím to samozřejmě nikdy nespátřilo světlo světa. Nějaký čas už se mi v hlavě rodil (nebo spíš se skládal) úplný cyklus událostí v elfské říši, kterou jsem si vymyslel. Některé epizody jsem si načmáral. Tahle pověst z nich není nejlepší, ale je jediná, která byla zatím aspoň trochu revidována a kterou, přestože revize byla nedostatečná, se odvažuji přečíst nahlas.“

Původní název pověsti byl *Tuor a vyhnanci z Gondolinu*, ale později ji otec vždycky nazýval *Pád Gondolinu* a já jsem ji nazýval stejně. V rukopise za pověstí následují slova „což uvádí Velkou pověst o Eärendelovi“. Vypravěčem pověsti na Osamělém ostrově (o tom viz *Beren a Lúthien*, strany 30–31 anglického originálu) byl Srdéčko (Ilfiniol), syn onoho Bronwega (Voronwë), který hraje v Pověsti důležitou úlohu.

Je v povaze této, třetí z „Velkých pověstí“ o Starých časech, že obrovská změna ve světě bohů a elfů, k níž došlo, měla bezprostřední dopad na vyprávění o Pádu Gondolinu – a skutečně je jeho součástí. Je třeba